

Anders Olof Andersson

Orgelbyggaren Anders Olof Andersson, Pausele

Född 29 oktober 1838 i Skarvsjöby, Stensele

Död 29 maj 1890 i Pausele, Lycksele

Kattisavan den 14 sept.1970

En glädjande nyhet har tillkommit. Ett av de positiv som far har tillverkat finns kvar på länsmuseum i Umeå. Positivet har förvarats i den sk. Kronboden under beteckning orgel.

Antikvariatstyrelsen, Umeå har av artist Olov Arnkvist infordrat anbud å renovering av orgel.

Arnkvist har meddelat mig, att när han skulle besikta orgeln befanns denna vara ett positiv.

Det finns inget namn angivet på positivet men det är utfört med träpipor och av samma konstruktion och för 4 genomgående stämmor.

Herr Arnkvist säger: Jag är 100-procentigt säker, att det är samma man, som har tillverkat både den av Eder donerade piporgeln och ifrågavarande positiv, å vilket är inspelat 55 psalmer och sånger.

Data rörande hemmansägaren och orgelbyggaren mm. Anders Olof Andersson, Pausele född den 29 oktober 1838 i Skarvsjöby, Stensele.

Vi känner oss påtagligt rörda inför denne man, som vi barn och barnbarn personligen icke känner, vare sig till hans läggning och beteende i allmänhet och utseende i synnerhet. Ett fotografi finns icke som avslöjar honom, han som ändå är vår far-, mor- och farfar och varav ett av hans livsverk "piporgel" här kan presenteras.

Fars hemort och härstamning har varit eftersökt sedan lång tid tillbaka, men då hans födelse- och ungdomstid emanerar från tider före 1860 resp.1864 har på grund av att kyrkoböcker för Tärna och Stensele församlingar, som voro förda före denna tid äro redovisade till landsarkiven i Härnösand och Stockholm och då dessutom Pausele by vid denna tid hörde till Stensele socken har det syntts som om våra, både fars och mors sida hade varit vistades i något slags "ingenmansland".

Enligt Västerbottens Hembygdsförenings årsbok av år 1930 verkställdes avvittringen inom Lycksele socken och Örträsk kapellförsamling åren 1870 till 1870. I samband därmed uppdrogs och fastställdes gränsen mellan Åskilje och Pausele skifteslag. Gränsen mellan skifteslagen fastställdes till att även gälla som gräns mellan Stensele och Lycksele socknar. Härav följde att Pausele by helt tillfördes Lycksele socken.

Av i Lycksele församling förda kyrkoböcker framgår, att våra fäder för första gången registrerades i Lycksele församling år 1877, vilket bekräftar att avvittringen i vad avsåg Lycksele socken fastställdes samma år eller året förut, och att Pausele skifteslag samtidigt blev judiciellt tillfört Lycksele socken.

Genom vår släktforskare Ossian Egerbladh emellertid utrett att farfars fars hemort var Vilhelmina, antagligen Skansholms by, en man vid namn Märten Andersson gift med Catarina Andersdotter och att deras son Anders f.1811 hade utflyttat till Kaskelougt i Stensele socken.

Denna Anders Mårtensson hade under äktenskapslöfte hävdadt pigan Anna Lovisa Andersdotter från Skarvsjön i Stensele. Deras första barn kom till världen den 29 oktober 1838. Ett gossebarn, som fick namnet Anders Olof. Han som alltså är vår släktfar, och som vid 38 års ålder tillverkade den förutomnämnda piporgeln.

Herr Egerbladh har dessutom utforskat att farfarsfamiljen Anders Mårtensson bosatte sig först i Grusmark, men att familjen efter några år flyttade till Renberg, ett ställe som ligger c:a 5 km öster om Laisbäck.

I Renberg dog hustrun Anna Lovisa, barnen växte till och lämnade efter hand hemmet och fadern återfanns sedermera som dräng i Långbäck, Stensele.

Vid mitt besök på pastorexpeditionen i Stensele fick jag av en Olsson från Åskilje veta, att vår släktfar Anders Olof hade inflyttat till Nils Olof Nilsson i Åskilje, Varifrån han hade kommit och några data i övrigt kunde Olsson icke lämna, men med all sannolikhet kom han från Renberg.

Här inträder en tidsperiod från omkring 1845 till 1860-talet då data rörande fars vistelseort och förehavanden ej kan angivas, men man kan väl ändå få hänvisa till vad man med säkerhet vet om far, som också i någon mån inrymmer en viss romantik.

Det var en försommardag i början av 1860-talet. Flottgods och annat bråte, däribland en roddbåt, som såg ut att vara herrelös drev också redlost med på Umeälven. Mor Eva som då var en ung flicka sprang ned till älvsstranden, tog en av hemmets båtar och rodde ut för att rädda båten, men framkommen till denna fick hon till sin fasa se en man liggande i båten och som hon trodde var död.

Hon tog skyndsamt tag i åroarna för att ro iland, då mannen i samma ögonblick vaknade till och satte sig upp i båten.

Det första han yttrade var ungefär så här: Jag är trött och hungrig, kan jag få följa dig hem för att köpa en bit mat. Eftersom hemmet på den tiden fungerade liksom ett gästgivaregård, där försäljning av en portion mat icke hörde till ovanligheten, så säger sig mor Eva ha svarat jakande. På vägen upp till gården berättade mannen för Eva att han var utan arbete och han frågade om hon trodde att han kunde få något arbete i hennes hem, härom kunde mor Eva helt naturligt endast hänvisa till sin far Israel Natanaelsson.

Vi tycker att händelsen med hänsyn till vad som senare skedde, mycket starkt påminner om en av Fridas visor, nämligen: Den första gång jag såg Dig det var en sommardag. Mor Eva nämner inte om detta inträffade en förmiddag, men vi tror nog att solen lyste klar.

Anders Olof fick drängplats. Han kom alltså, utan att själv ana detta, för att stanna. Huru många år han tjänade för Eva, om det var sju år eller färre, kan tyvärr inte anges, men den 12 mars 1869 sammanvigdes Anders Olof Andersson och Eva Charotta Israelsdotter. Således ca 101 år tillbaka i tiden.

Det synes oss, som hade drängen Anders Olof tillvunnit sig svärföräldrarnas gunst, ty trots att mor Eva var yngst av Israel Natanaelssons fyra barn fick hon och maken Anders Olof ändå övertaga fädernehemmet med åbyggnader, varav mansbyggnaden var uppförd i gammal Västerbottens—stil och dem fick därtill 1/4 av stamfastigheten Pausele eller 16 skäl i mantal satt jord.

Familjen Anders Olof med maken Eva anställde pigor och drängar, varav synes framgå, att far efter det att han blev egen företagare och därtill fick ekonomiska möjligheter huvudsak övergick till att syssla med försök att framkonstruera, icke enbart musikinstrument, även annan maskinell utrustning ingick i hans hobby, bl.a. kan nämnas symaskin, svarstol m.m. Symaskinen spårade jag hos en Augusta Söder, Blåviknäs. Den finns nu här i Hembygdsgården.

Vare sig vår släktfar Anders Olof bodde i Renberg eller Åskilje, så har han dock konfirmerats i Stensele. Under denna beredelsestid fick han, så vitt man kan bedöma, för första gången både se och höra en piporgel, den som då fanns i Stensele kyrka. Detta var säkerligen upphovet till inspirationen och lockelsen som förde honom fram till denna verksamhet.

Det har sagts att far hade företagit resor för informationer eller tagit kurser rörande orgelbyggeri, detta senare håller vi inte för troligt, eftersom ingen av oss barn och barnbarn kan erinra oss, att mor Eva eller någon av våra äldre syskon och syskonbarn någon gång talade härom, det skulle i så fall ha funnits kvar någon ritning, skiss eller kursbok av någon sådant slag efter hans död.

Vad beträffar de av släktfar tillverkade positiven råder väl enahanda förhållanden, men här har konfrontationen med ett positiv antagligen skett vid något marknadstillfälle i Lycksele.

Såvitt man har sig bekant har han med egna händer tillverkat

alla delartiklar till orglar, positiv och symaskin utom synål till symaskinen och stämgaffel för stämning av musikinstrument, men kan också något fabriksstillverkat verktyg ha varit inköpt.

Kursrummet där far omsatte sina förvärvade intryck och smidde sina planer var förlagt till hans egen kammare. Planläggningarna i varje särskilt fall brukade taga två eller flera dygn, vi1ket är mångomvitnat.

Förre kommunal mannen Dahlbäck, Rusele vet berätta, att hans mamma Eva-Gata tjänade piga hos Anders Olof Andersson under tiden då bl.a. symaskinen tillverkades. Det var Eva-Gata om fick dra slipstenen när järn resp. stålde1ar till maskinen skulle slutjusteras.

Eva-Gata har berättat för sonen Dahlbäck, att första hopsättningen hade misslyckats. Anders Olof hade då gått till sin kammare, men efter något dygn skulle arbetet fortsätta och Fva-Gata, ehuru mindre road, fick fortsätta att dra veven.

När jag på våren 1963 besökte Umberto Israelsson för att undersöka möjligheten om att få förvärva piporgeln, visade Umberto mig ett kuvert frankerat med ett 12-öres frimärke och med Anders Olof Anderssons egenhändiga namnteckning, adress Stensele, Pausele, vilket fanns fästad inuti orgeln men som sedan dess lär ha förkommit. Emellertid har Arnkvist under renoveringsarbetet, tursamt nog, hittat en pipdel försedd med ett liknande kuvert och frimärke och med samma namn och adress, vilket som jag personligen ser det, bör vara ett betydelsefullt bevismaterial vid bestämmandet av piporgelns ålder.

Då vår släktfar under sin namnteckning hade som sin adress angivit Stensele, Pausele måste om kuvertet när orgeln var byggd och färdig för leverans och då blev fastsatt på orgeln, borde detta innebära, att orgeln var tillverkad något år före 1877 eller innan Pausele by införlivades med Lycksele socken.

Beställaren av orgeln Israel Isrealsson s.k. Storiskan, Bjurträsk, f.1831 var 7 år äldre än byggaren av piporgeln Anders Olof Andersson, Pausele,f.1838. Storiskan dog den 4/2 1904.

En god vän till mig, Valdemar Rindbäck, Timmerväg.3 Lycksele har för mig berättat, att han vid omkring 12 års ålder var getare hos Israelsson i Bjurträsk och att Umbertos far "Lillisken", f. 1875 hade fått orgeln, därför att han var den av syskonen som uppfyllde fars villkor, nämligen, att den av barnen som lärde sig spela på orgeln skulle komma densamma.

Vid överläggningar mellan Umberto och mig, har vi funnit att våra beräkningar måste vara riktiga och vi gör således gällande, att orgeln nu bör vara c:a 95 år gammal.

Vår far Anders Olof Andersson dog den 29 maj 1890, endast 51 år och 7 månader gammal. Dagen efter fars död fyllde jag 1 år och blev således familjens yngsta medlem.

Fars verksamhetstid som hemmansägare resp. orgelbyggare ligger inom tidsperioden 1869 – 1890 eller 21 år.

Anders Olof, vår far, mor- och farfar var en fattig och ringa man, som kom till sina blivande svärföräldrar utan skolunderbyggnad och som det heter med två tomma händer.

Väl införstådda med, att även far var behäftad med mänskliga svagheter och fel, så vågar vi väl ändå säga, att han var en man, som med sitt intellekt och sina händers verk har visat, att han ville och kunde betjäna sin samtid och samhället på ett allmännyttigt och berikande sätt.

För mig såsom yngsta medlem i Anders Olof Anderssons familj är det och jag tror också, att jag tolkar mina meddelägars känslor rätt, när jag säger, att detta är för oss en högtidsdag "En glädjens dag" då vi får hugfästa vår släktfars minne, genom att såhär gemensamt få bekräfta donationen enligt gåvobrev av den 3/6 1969 och att vi samtidigt får överlämna piporgeln till förvaltning av Hembygdsgillets styrelse enligt av donatorerna i gåvobrevet gjorda önskemål:

att den nu 95-åriga piporgeln, som efter renovering, utförd av artisten Olof Arnkvist, Skelleftehamn, vari även ingår nytillverkning av elektrisk motor för lufttillförsel till orgeln, varigenom tidigare lufttillförselsystem med trampning har ersatts. Motorn har tillverkats av herr Arnkvist, "vilken har ådagalagt mycket stort intresse för orgeln och med sin noggrannhet, sakkunskap och estetiska läggning, har höjt orgelns utseende och effektivitet till en smakfull och vacker slätklenod, för vilket vi donatorer härmed uttalar vårt uppriktiga tack" att piporgeln får sin plats i den tillkommande Lillkyrkan.

